

Utlåtande 2004: RVII (Dnr 327-1039/2003)

Införande av äldreomsorgspeng för valfrihet i boendet
Motion av Jan Björklund m.fl. (fp) (2003:11)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande
Motion 2003:11 av Jan Björklund m.fl. (fp) avslås.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande

Bakgrund

Jan Björklund m.fl. (fp) föreslår i en motion (2003:11), *bilaga 2*, att pengsystem ska förberedas och införas för äldreboenden. Pengsystemet ska, enligt motionen, bygga på ett system med certifieringar av såväl privata som kommunala boenden för äldre. Alla boenden som håller en tillräckligt hög kvalitet ska godkännas som omsorgsgivare utan att behöva genomgå en traditionell upphandlingsprocess. Omsorgstagaren ska sedan fritt kunna välja mellan de alternativ som finns runt om i staden. Uppstår efterfrågan på äldreboenden med olika inriktning ska det behovet kunna mötas så fort som vårdgivare certifierats. Enligt motionen begränsas och försenas valfriheten idag av kravet att ett privat alternativ alltid måste upphandlas av Stockholms stad.

Remisser

Motionen har för synpunkter remitterats till stadsledningskontoret, stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta och Vantör, äldreomsorgsberedningen samt kommunstyrelsens pensionärsråd.

Stadsledningskontoret anser att den valfrihet vad gäller boende redan finns i Stockholm. Det finns även möjlighet att välja kulturell eller språklig inriktning, både i kommunal och enskild regi. Kommunstyrelsen fick i

ning, både i kommunal och enskild regi. Kommunstyrelsen fick i uppdrag att under 2003 utvärdera kundvalsmodellen och pengsystemen. Innan detta är gjort kan inte stadsledningskontoret ta ställning till en eventuell fortsatt utredning om kundval inom övrig äldreomsorg.

Bromma stadsdelsnämnd anser att upphandling av äldreboenden, med tidsbegränsade entreprenadavtal är mindre lämpligt eftersom det resulterar i brister i kontinuiteten och orsakar ett kunskapsbortfall som kan vara svårt att ersätta. Upphandlingar av denna typ medför inte heller någon ökad valfrihet.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd anser att ett eventuellt genomförande av förslaget bör föregås av en utredning där skillnaden mellan ett juridiskt upphandlat avtal kontra en certifiering tydliggörs.

Vantörs stadsdelsnämnd ställer sig tveksam till förslaget eftersom ett pengsystem, med olika ersättningsnivåer för olika vårdbehov också skulle innebära att beslutade insatser behöver omprövas kontinuerligt utifrån det aktuella vårdbehovet hos den enskilde. Resultatet av det blir förmodligen ökade krav på dokumentation och en väsentligt större mängd administration för biståndshandläggarna.

Äldreomsorgsberedningen tillstyrker stadsledningskontorets tjänsteutlåtande och vill därutöver anföra följande: I Stockholms stads budget för år 2003 fick kommunstyrelsen i uppdrag att under 2003 utvärdera kundvalsmodellen. Dessutom ska alla genomförda konkurrensutsättningar, avknoppningar och upphandlingar under den förra mandatperioden utvärderas av två oberoende institut.

Kommunstyrelsens pensionärsråd tillstyrker stadsledningskontorets förslag till beslut.

Mina synpunkter

Möjligheten att själv kunna bestämma vilket äldreboende den äldre ska bo på är en viktig fråga. Att införa ett pengsystem för äldreboende är troligtvis helt fel väg att gå av flera olika skäl. Införandet av äldreomsorgspeng torde försvåra stadens planering av bra äldreboenden och leder till ineffektivt resursanvändande. Inom hemtjänsten har sedan kundvalet infördes antalet nivåer i insatser ökat från ca 8 till 18 stycken. Vid ett pengsystem, med olika ersättningsnivåer för olika vårdbehov inom särskilt boende, skulle beslutade insatser omprövas kontinuerligt utifrån den enskildes aktuella vårdbehov. Det skulle medverka till ökad administration för biståndshandläggarna och stor osäkerhet för vårdgivarna. För att verklig valfrihet enligt kundvalsmodellen ska råda krävs att det hela tiden finns ledig kapacitet, vilket är mycket kostsamt.

I Stockholms stads äldreomsorgsplan 2001-2005 står att alla äldreboenden är till för alla äldre i staden. Det innebär att den äldre som vill flytta till ett kommunalt eller privat drivet äldreboende i staden har rätt att ansöka om detta. Valfriheten begränsas av tillgång på plats på den önskade adressen.

I de riktlinjer för biståndshandläggning i Stockholms stad som i reviderad form gäller sedan januari 2002, uttalas att i samband med beslut om särskild boendeform ska den enskildes önskemål om ett speciellt boende på en viss adress tillmötesgå om och när det är möjligt. Vid speciella behov som exempelvis vård av yngre demenssjuka så köper man plats där en sådan finns. Däremot avslår vissa stadsdelar ansökan om boende i annan stadsdel om den egna stadsdelen har lediga lägenheter på äldreboenden med motsvarande kvalitet. Så har skett i 6 fall av sammanlagt 125 mellan 1 januari 2003 och 31 augusti 2003 vilket motsvarar 5 % av ansökningarna om plats i annan stadsdel. Det bör noteras att ca 2000 personer får plats vid äldreboenden med heldygnsvård per år och andelen av dessa som får avslag på ansökningar om boende i annan stadsdel är mindre än 0,5 %.

Stockholms stad har för att ytterligare öka möjligheten för äldre att få flytta skrivit på en överenskommelse mellan länets kommuner, om att behålla betalningsansvaret för personer som önskar flytta till äldreboende i annan kommun inom länet.

Jag instämmer i motionärens uppfattning att staden behöver boenden med olika inriktning. En utveckling av sådana sker på stadsdelsnivå. Det senaste året har 5 nya äldreboenden och sjukhem invigts, Katrumpstullen, Råcksta, Serafen, Postiljonen och Sjöstadsgården. Flera nya avdelningar med olika språklig inriktning håller på att startas och planeras att starta.

Jan Björklund m.fl. tar i sin motion upp att en certifiering av utförare bör göras istället för en upphandling av utförare för att förenkla själva förfarandet. Detta är idag inte möjligt utan att en speciallagstiftning görs med ett undantag i LOU. I samband med att ärendet om kundvalssystem inom hemtjänsten togs i kommunfullmäktige togs också ett beslut om att hemställa hos regeringen att lagstiftningen ändras så att detta möjliggörs. För förskola och skola finns redan en sådan speciallagstiftning. Däremot har inte regeringen tagit något beslut om äldreomsorgen.

Från borgerligt håll framhåller man gärna att antalet privata utförare har ökat kraftigt sedan kundvalet infördes inom hemtjänsten. Det stämmer. Idag utförs hemtjänsten till 29 procent av privata företag, mot endast tio procent före kundvalets start. Men frågan är hur väl detta stämmer överens med pensionärernas önskemål. Det är endast 6,3 procent enligt stadsledningskontoret – som har utnyttjat kundvalets möjligheter att byta utförare. En relativt stort antal av dessa har tvingats att byta på att ett par

av dessa har tvingats att byta p g a att ett par utförare har gått i konkurs och för att en del utförare har utnyttjat sin möjlighet att minska sitt geografiska område. I praktiken innebär det att ca 3,6 procent dvs. 471 personer har gjort ett aktivt byte. Den stora majoriteten har alltså inte haft någon önskan att välja

Att så många har en privat utförare beror på flera olika faktorer. Vissa stadsdelar erbjuder numera enbart hemtjänst i privat regi. Av de som är nya ärenden väljer fler en privat aktör, vilket kan handla om bättre marknadsföring. Kommunala servicehus har avknoppats under den förra mandatperioden och hemtjänstärendena har då, som en följd av kundvalssystemets konstruktion, också privatiserats.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. Jan Björklunds m fl (fp) motion om införandet av äldreomsorgspeng bifalls
2. därutöver anföras.

Arbetet för en ökad valfrihet i äldreomsorgen som på allvar inleddes under den förra mandatperioden tycks nu ha avstannat fullständigt. Sakta men säkert dras snaran åt för privata alternativ, genom uteblivna höjningar av ersättningsnivåer och återkommunalisering av enskilda entreprenader. "Vänta och se" är svaret på snart sagt varje förslag till fortsatt förnyelse och ökad valfrihet.

Äldreomsorgsberedningens granskning av hur stadsdelarna agerat när äldre sökt ett boende i en annan stadsdel visar att äldre människors möjligheter att välja boende i dag är synnerligen begränsade. Möjligheten att välja boende i en annan stadsdel finns på pappret, men inte alltid i verkligheten. Var femte person som ansökt om ett boende i en annan stadsdel har nekats detta. Undersökningen förtydligar behovet av klarare regler för valfrihet i äldreboendet, något som skulle lösas med ett pengssystem.

Det svar som givits av äldreberedningens kansli i ett annat ärende – svar på skrivelse från Birgitta Rydell om profilboende för äldre – pekar på hur stadens sätt att organisera äldreboenden (på stadsdelsnivå) sätter käppar i hjulet för etableringen av profilboenden och en ökad valfrihet. Enskilda stadsdelsnämnder ser sällan förutsättningar att på egen hand starta ett boende med specialinriktning, eftersom efterfrågan i den egna stadsdelen är begränsad. Samma problem möter de privata aktörerna, där många ser det som ett alltför riskabelt projekt att förlita sig till befolkningsunderlaget i en enda stadsdel.

Pengsystemet erbjuder lösningar på de flesta av de problem som målas upp. Med hela staden som upptagningsområde för en rad privata och kommunala äldreboenden,

ökar förutsättningarna för den enskilde att välja ett boende som passar honom eller henne. Det skulle också kraftigt förbättra förutsättningarna för de privata aktörer som i dag tvekar att starta egna boenden.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. Stockholms stad hemställer hos regeringen om att skapa utrymme för möjligheter till tilläggstjänster inom de särskilda boendeformerna
2. därutöver anföras.

Vid tecknandet av avtal om boende inom de särskilda boendeformerna bör det vara möjligt att därutöver för egen bekostnad få köpa diverse tilläggstjänster. Lika naturligt som det är att man kan köpa olika former av tilläggstjänster när man bor i annat boende bör det vara att kunna göra det när man bor på ett äldreboende.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Motion 2003:11 av Jan Björklund m.fl. (fp) avslås.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Margareta Olofsson

Anette Otteborn

ÄRENDET

Jan Björklund m.fl. (fp) föreslår i en motion (2003:11), bilaga 2, att genomförandet av pengsystemet ska förberedas och genomföras inom äldreboenden. Pengsystemet ska, enligt motionen, bygga på ett system med certifieringar av såväl privata som kommunala boenden för äldre. Alla boenden som håller en tillräckligt hög kvalitet ska godkännas som omsorgsgivare utan att behöva genomgå en traditionell upphandlingsprocess. Omsorgstagaren ska sedan fritt kunna välja mellan de alternativ som finns runt om i staden. Uppstår efterfrågan på äldreboenden med olika inriktning ska det behovet kunna mötas så fort som vårdgivare certifierats. Enligt motionen begränsas och försenas valfriheten idag av kravet att ett privat alternativ alltid måste upphandlas av Stockholms stad.

REMISSER

Motionen har för synpunkter remitterats till stadsledningskontoret, stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta och Vantör, äldreomsorgsberedningen samt kommunstyrelsens pensionärsråd.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 25 juni 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Kundval inom äldreomsorg i staden, en bakgrund

Äldreomsorgen är stadens största enskilda ansvarsområde och svarar för en femtedel av stadens kostnader. År 2003 är kostnaderna för äldreomsorg cirka 6,1 mdkr. Sammanlagt är det cirka 23 500 (31 dec.2001) personer i Stockholm som har någon form av äldreomsorg.

I staden finns 49 servicehus. I två tredjedelar drivs verksamheten i egen regi. I staden bor cirka 5000 äldre på servicehus.

Äldreboende med heldygnsomsorg som drivs i enskild regi har upphandlats i konkurrens. Stadsdelsnämnderna har tillsammans 22 driftsentreprenadavtal för särskilda boenden med heldygnsomsorg. Elva olika anordnare driver boenden på entreprenad åt stadsdelsnämnderna. Kommunstyrelsen har ramavtal med ett 30-tal utförare om köp av enstaka platser vid särskilda boenden med heldygnsomsorg.

Hemtjänst i ordinärt boende utförs antingen i stadens egen regi eller av enskilda utförare. Staden har ramavtal med 36 utförare vilka upphandlades i de upphandlingar som genomfördes för år 2002 och 2003. De svarar för cirka 25 procent av hemtjänsten i ordinärt boende. Kommunstyrelsen beslutade den 4 juni 2003 att upphandla utförare även för år 2004.

Kommunfullmäktige beslutade den 18 juni 2001 att införa kundval i hemtjänst, ledsagarservice samt avlösarservice från och med år 2002. I samma ärende fick kommunstyrelsen i uppdrag att utreda ett införande av kundval inom bl.a. särskilt boende inom äldreomsorgen. En av utgångspunkterna var att förutsättningar skulle ges för en utbyggnad av särskilda boendeformer i privat regi. Inriktningen skulle vara ett genomförande av "äldrepenng" inom övrig äldreomsorg senast den 1 januari 2004.

I den kundvalsmodell som infördes i staden för hemtjänst, ledsagarservice och avlösarservice år 2002 certifieras utförarna genom upphandling i konkurrens i enlighet med lagen om offentlig upphandling (LOU).

En rapport "Valfrihet inom äldreomsorgen i Stockholms stad- lägesrapport från valfrihetsutredningen" överlämnades till stadens ledning i oktober 2002.

Stadsledningskontorets förslag

I stadens äldreomsorgsplan 2001-2005 står att alla äldreboenden är till för alla äldre i staden. Det innebär att den äldre som vill flytta till ett kommunalt eller enskilt drivet äldreboende i en annan stadsdel har rätt att ansöka om detta. Valfriheten för stadens äldre har dessutom utökats till att omfatta alla särskilda boendeformer för äldre i hela länet enligt den överenskommelse som träffats mellan länets kommuner om förlängt betalningsansvar för äldre personer som flyttar till äldreboende i en annan kommun inom Stockholms län. Valmöjligheten begränsas av tillgång på plats på den önskade adressen.

Stadsledningskontoret instämmer i motionärernas uppfattning att staden behöver äldreboenden med olika inriktningar. En utveckling av sådana sker på stadsdelsnivå. Stockholms stads äldreomsorgsplan betonar att staden på olika sätt skall stimulera en utveckling av vård och omsorg för personer med olika behov och önskemål. Det finns i staden boenden med olika språkliga och kulturella profiler, både i kommunal och enskild regi.

I Stockholms stads budget för år 2003 fick kommunstyrelsen i uppdrag att under 2003 utvärdera kundvalsmodellen och pengsystemen. Alla genomförda konkurrensutsättningar, avknoppningar och upphandlingar under förra mandatperioden skall utvärderas. Dessa utvärderingar skall sedan ligga till grund för en ny policy för upphandling, kvalitet, utveckling samt medborgarinflytande. I avvaktan på dessa utvärderingar skall inga idag befintliga, kommunalt drivna verksamheter konkurrensutsättas, knoppas av eller upphandlas. Stadsledningskontoret avvaktar utvärderingarna och beslut om eventuell fortsatt utredning om kundval.

Innan dessa utvärderingar gjorts kan inte stadsledningskontoret ta ställning till en eventuell fortsatt utredning om kundval inom övrig äldreomsorg.

Bromma stadsdelsnämnd beslöt vid sitt sammanträde den 18 juni 2003 att ställa sig bakom förvaltningens förslag.

Särskilt uttalande gjordes av *Kristin Swanberg m.fl.* (fp), *Jan Tigerström m.fl.* (m) och *Desirée Pethrus Engström* (kd), bilaga 1.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 11 augusti 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Äldreboenden med olika profil och inriktning behövs för att tillgodose de äldres behov och önskemål. Det är därför angeläget att staden också i fortsättningen tecknar avtal för köp av enstaka platser i äldreboenden som drivs av privata vårdgivare.

Upphandling av äldreboenden, med tidsbegränsade entreprenadavtal har dock, enligt förvaltningens mening, visat sig vara mindre lämpligt. Byte av vårdgivare och arbetsgivare är en omfattande förändring som orsakar turbulens och oro bland personal, boende och anhöriga. Erfarenheten har visat att personalomsättning i icke obetydlig omfattning alltid förekommer, vilket innebär brister i kontinuiteten och ett kunskapsbortfall som kan vara svårt att ersätta. Allt detta påverkar kvalitén negativt i en period både före, under och efter upphandlingen. Upphandlingar av denna typ medför inte heller någon ökad valfrihet.

Om de äldre ska erbjudas en ökad valfrihet finns det fördelar med ett pengsystem där ersättningen för de boende varierar beroende på vårdbehovet, men är densamma för alla äldreboenden. En ökad valfrihet förutsätter dock att det inte är långa köer utan att det också i realiteten finns flera alternativ att välja mellan.

Om pengsystemet ska utvidgas till att även omfatta äldreboenden är det angeläget att tillvarata erfarenheterna av kundvalssystemet inom hemtjänsten, som har fortgått i snart två år.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd beslöt vid sitt sammanträde den 12 juni 2003 att åberopa tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamoten *Peter Backlund* (fp), tjänstgörande ersättaren *Lennart Mörner* (fp), *Anders Hellström* (m), *Birgitta Axén* (m), tjänstgörande ersättaren *Anna Lund* (m), ordföranden *Göran Holmström* (kd), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av tjänstgörande ersättaren *Rolf Brattström* (v), ledamöterna *Lars-Åke Henriksson* (s), *Karin Falk* (s), *Lennart Pöppel* (s), tjänstgörande ersättarna *Jimmy Lindgren* (s), *Jan Olof Larsson* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Elin Låby* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ledamöterna *Anders Hellström* (m), *Birgitta Axén* (m), tjänstgörande ersättaren *Anna Lund* (m), bilaga 1.

Enskede-Årsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 22 maj 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningen anser att ett eventuellt genomförande av förslaget bör föregås av en utredning där skillnaden mellan ett juridiskt upphandlat avtal kontra en certifiering tydliggörs. Det är oklart om certifieringen ger den kvalitet som en upphandling ska kunna garantera. När det gäller kravet på att äldreboendet ska kunna möta upp med olika inriktningar utifrån efterfrågan, förutsätter förvaltningen att detta avser en flexibilitet hos vårdgivaren att kunna ändra inriktning utifrån uppkomna behov.

Vantörs stadsdelsnämnd beslöt vid sitt sammanträde den 28 augusti 2003 att återropa tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Henrik Ehrenberg* (kd), ledamoten *Susanne Sjöblom m fl* (m) och ledamoten *Lena Kling m fl* (fp), bilaga 1.

Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 16 juni 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningen anser att ett system med äldreomsorgspeng i boendet har både för- och nackdelar. En möjlig positiv aspekt med ett pengsystem är att det troligen ökar möjligheten till lika förutsättningar mellan stadsdelarna vad gäller ersättning för utförarna än vad som gäller i dagsläget.

Det är samtidigt vissa frågetecken som behöver utredas ytterligare. Vårdbehovet hos den enskilde som fått beslut om plats i äldreboende är ofta stort och kan också förändras till det sämre efter inflyttning. Dessutom varierar äldres hälsotillstånd, ibland från dag till dag. Vid ett pengsystem, med olika ersättningsnivåer för olika vårdbehov, skulle beslutade insatser därför behöva omprövas kontinuerligt utifrån det aktuella vårdbehovet hos den enskilde. Det innebär förmodligen ökade krav på dokumentation och en väsentligt större mängd administration för biståndshandläggningens bedömning att en äldreomsorgspeng i boendet kan medföra vissa fördelar sett ur den enskildes perspektiv då man kan tänka sig en utveckling vad gäller profil och inriktning hos utförarna. Samtidigt är det i dagsläget svårt att bedöma de privata företagens intresse för att göra egna investeringar i uppbyggnad och drift av äldreboenden.

Äldre personer som är aktuella för biståndsbeslut om äldreboende är ofta i ett hälsotillstånd som begränsar möjligheterna att inhämta nödvändig information om olika alternativ och göra ett aktivt val. Redan idag tas stor hänsyn till den enskildes önskemål i biståndshandläggningen.

Förvaltningen ställer sig tveksam till förslaget i motionen och anser att frågan bör utredas ytterligare, bl.a. utifrån aspekterna ovan.

Förvaltningens förslag till beslut är att nämnden, som svar på remissen, föreslår att kommunstyrelsen avvaktar ytterligare utredning.

Äldreomsorgsberedningen beslöt den 5 september 2003 att i huvudsak åberopa stadsledningskontorets tjänsteutlåtande och i övrigt anföra följande:

I Stockholms stads budget för år 2003 fick kommunstyrelsen i uppdrag att under 2003 utvärdera kundvalsmodellen. Denna utvärdering kommer att vara klar under senhösten 2003. Dessutom ska alla genomförda konkurrensutsättningar, avknoppningar och upphandlingar under den förra mandatperioden utvärderas av två oberoende institut.

Reservation anfördes av *Margareta Björk* (m), *Helen Jäderlund Eckardt* (fp) och *Ewa Samuelsson* (kd), bilaga 1.

Kommunstyrelsens pensionärsråd beslöt vid sitt sammanträde den 28 augusti 2003 att tillstyrka stadsledningskontorets förslag till beslut.

Representanterna för SPF, m, fp och kd uttalar följande.

Vi sympatiserar med innehållet i motionen men förstår att stadsledningskontoret inte kan komma till annan slutsats än vad man gjort. Det är därför synnerligen angeläget att pågående utredningar och utvärderingar slutföres snarast under 2003.

RESERVATIONER M M

Bromma stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Kristin Swanberg m.fl. (fp), Jan Tigerström m.fl. (m) och Desirée Pethrus Engström (kd) enligt följande lydelse.

Bromma stadsdelsnämnds förvaltning har, i sitt tjänsteutlåtande över Jan Björklunds motion i kommunfullmäktige, uttryckt sig positivt kring att teckna avtal med privata vårdgivare för att bättre möta de äldres behov och önskemål.

Vidare föreslår förvaltningen att erfarenheterna från den kundvalsmodell som nu tillämpats vad gäller hemtjänsten skall tillvaratas.

Vi tillstyrker att nämnden lämnar bifall till förvaltningens utlåtande.

Därutöver vill vi särskilt understryka följande av det motionären framför:

- att en modell för certifiering av ett större antal vårdgivare genomförs istället för det upphandlingsförfarande som nu tillämpas; detta ger en större valfrihet och flexibilitet
- att staden måste vara aktiv för teckna erforderligt antal avtal för att möta den förväntade stora efterfrågan – motsvarande valfrihet inom hemtjänsten har påvisat vad staden kan förvänta sig
- att staden fortsätter utredningen för genomförande av valfrihet med äldreomsorgspeng i hela äldreomsorgen.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Peter Backlund (fp), tjänstgörande ersättaren Lennart Mörner (fp), Anders Hellström (m), Birgitta Axén (m), tjänstgörande ersättaren Anna Lund (m), ordföranden Göran Holmström (kd) till förmån för eget förslag enligt följande lydelse.

1. Nämnden förordar införande av äldreomsorgspeng enligt motionens förslag.
2. Därutöver anføres följande.

Det är viktigt att den valfrihetsreform med pengsystem för de äldre som påbörjades år 2002 får fortsätta även för dem som behöver ett äldreboende på en institution. Även som gammal vill man ha valfrihet och kunna fortsätta att bestämma över sitt eget liv.

Vi anser att den certifiering som föreslås i motionen av privata och kommunala äldreboenden ger tillräcklig kvalitetsgaranti av vården. Alla som håller en tillräckligt hög kvalitet godkänns som omsorgsgivare, utan att behöva genomgå en traditionell upphandlingsprocess.

Den utredning av de juridiska begreppen som föreslås av stadsdelsförvaltningen anser vi endast ha en fördröjande effekt på genomförandet.

Med hänvisning till ovanstående föreslås att äldreomsorgspeng införs enligt motionens förslag.

Särskilt uttalande gjordes av tjänstgörande ersättaren Rolf Brattström (v), ledamöterna Lars-Åke Henriksson (s), Karin Falk (s), Lennart Pöppel (s), tjänstgörande ersättarna Jimmy Lindgren (s), Jan Olof Larsson (s) enligt följande lydelse.

Införandet av äldreomsorgspeng försvårar samhällets planering av ett bra äldreboende och leder till ineffektivt resursanvändande.

Brister i dagens system är främst att staden inte kan erbjuda plats för många som anser sig vara i behov av särskilt äldreboende. Denna grundläggande brist löses inte med införande av ”äldrepeng”. Införandet av en fritt disponibel ”peng” torde leda till segregation och starkt varierande kvaliteter på boendet där välbeställda kan köpa till service efter önskemål. Det utgör visserligen i sig inget problem, men det finns stor risk att ett sådant system försämrar möjligheterna för samhället att tillhandahålla särskilt äldreboende på ett resurseffektivt sätt.

Eventuella kvalitetsbrister i de nuvarande äldreboendeformerna bör tacklas med systematiskt kvalitetsarbete, chefsutbildning, kompetensutveckling för övrig personal och förbättrade anställningsvillkor allmänt.

Kostnaderna för administration och uppföljning som det föreslagna systemet kräver från stadens sida kommer sannolikt att dränera verksamheten på resurser som behövs bättre i den direkta omvårdnaden.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Elin Låby (mp) enligt följande lydelse.

Vi i Miljöpartiet ställer oss positiva till att erbjuda Stockholms äldre mer inflytande över den egna boendemiljön, med boendeformer som passar var och en. Därför vill vi ge utrymme för olika inriktningar inom äldreomsorgen. Paul Lappalainen (mp) har tidigare motionerat om att skapa ett internationellt inriktat äldreboende. Redan idag finns det vissa särskilda äldreboenden, till exempel avdelningar för finskspråkiga och ett judiskt servicehus, där de anställda är förtrogna med de boendes modersmål respektive deras kultur och traditioner. Kommunfullmäktige har även beslutat om samverkan med stiftelsen GaySol för att skapa ett äldreboende för äldre homo- och bisexuella personer. Vi vill att staden fortsätter att utveckla en äldreomsorg anpassad till de boende som individer, snarare än till kommunens strukturer eller vårdkoncerners vinstintressen. För oss kommer frågan om huvudmannaskapet i andra hand. Vi ser stora fördelar med de möjligheter till styrning, samordning och kvalitetsuppföljning som kommunal drift innebär, vilket kan kombineras med särskilda inriktningar och inflytande för brukare eller anhöriga. Samtidigt kan enskilt huvudmannaskap, till exempel stiftelser, mindre

företag eller kooperativ, vara ett bra sätt för engagerade människor att utveckla alternativa former för äldreomsorgen. Viktigast för Miljöpartiet de gröna är att den enskilda människans behov sätts i centrum, inte en ideologisk strävan mot vare sig stel likformighet eller storvulna marknadslösningar.

I sin motion till kommunfullmäktige föreslår Jan Björklund m fl (fp) ett system med äldreomsorgspeng, vilket ska drivas igenom på mycket kort tid. Motionen förordar en större andel privata äldreboenden i staden närmast som ett ändamål i sig. Vi tror inte att rätt väg mot bättre kvalitet och verklig mångfald inom äldreomsorgen är att skapa ett byråkratiskt system, där stora vårdkoncerner ska konkurrera på en konstlad marknad. Folkpartiets ensidiga förslag riskerar istället att sätta vinstintressena framför engagemanget och omsorgen om individen. Därför föreslår vi att kommunfullmäktige avslår Jan Björklunds motion om äldreomsorgspeng.

Särskilt uttalande gjordes av ledamöterna Anders Hellström (m), Birgitta Axén (m), tjänstgörande ersättaren Anna Lund (m) enligt följande lydelse.

Vi moderater tillstyrker motionen och vill därutöver anföra följande:

Då ett omsorgsbehov sätter in är det viktigare än någonsin för enskilda människors livskvalitet att själv eller med hjälp av anhöriga eller god man ha rätt att välja den omsorg han eller hon trivs bäst med och därmed ges makten över sin egen vardag. Det kan t ex vara fråga om geografi – att kunna välja ett boende i närheten av närstående personer. Det kan också vara fråga om att välja ett boende där det finns personal som talar det språk han eller hon förstår eller ett boende som präglas av en särskild tro en livsåskådning.

För några år sedan ändrades socialtjänstlagen i syfte att ge äldre med omsorgsbehov rätt att flytta till annan kommun. När sedan Socialstyrelsen följt upp lagändringen har det visat sig att lagen inte efterlevs. Det betyder att äldre i behov av omsorg fortfarande riskerar att hindras att flytta över kommungränser då de ses som en extra ekonomisk börda av den kommun den äldre ansökt om att flytta till.

En äldrepeng som följer den enskildes val är därför själva nyckeln till valfrihet och egenmakt. Vi moderater har föreslagit en nationell äldrepeng som gör det möjligt för alla att välja boende flytta över kommungränser. Med en nationell äldrepeng välkomnas äldre med omsorgsbehov till kommunerna i stället för att ses som en extra ekonomisk börda.

I väntan på en nationell äldrepeng är en äldrepeng i Stockholm mycket positivt. I väntan på en sådan har moderaterna tidigare (hösten 2002) uppmanat kommunförbundet att verka för att kommunerna samarbetar över gränserna för att inte äldre med omsorgsbehov ska hindras att flytta till annan kommun. I väntan på en äldrepeng bör också Stockholms stad ta intryck av Täby och Danderyd där man gått samman i arbetet med äldrepeng och valfrihet och på så sätt avskaffat det hinder för flytt som kommungränsen tidigare utgjort.

Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Henrik Ehrenberg (kd), ledamoten Susanne Sjöblom m fl (m) och ledamoten Lena Kling m fl (fp) till förmån för sitt förslag enligt följande lydelse.

Äldreomsorgspengen behövs av flera skäl, inte minst för att öka förutsättningarna för en mångfald av boenden att välja mellan. Men framför allt behövs en garanti för att valfriheten i äldreomsorgen inte blott ska stanna vid en pappersprodukt. Valfrihet och mångfald har varit framgångsrikt i Stockholm. Trots att kundvalsmodellen inom hemtjänst ännu inte har mer än drygt ett år på nacken har många pensionärer valt en annan utförare än den offentliga.

Äldreomsorgsberedningen genomförde under våren en granskning av hur stadsdelarna agerat när äldre sökt ett boende i en annan stadsdel. Där framkom att var femte person som velat byta stadsdel, nekats detta. Detta trots att Stockholms stads äldreomsorgsplan tydligt slår fast att äldreboenden är en gemensam resurs för staden. Framför allt handlar det om personer som inte sökt ett boende med en särskild inriktning (exempelvis språklig), och där förvaltningen ansett att behovet tillgodosetts inom den egna stadsdelen.

Principen att en person endast ska kunna få ett boende i en annan stadsdel om det handlar om ett profilboende, strider mot alla grundläggande principer om valfrihet. Att kunna bo nära sina anhöriga, att återvända till en del av staden man tidigare bott i och så vidare, kan också vara skäl till att man vill välja ett boende i en annan stadsdel. Det kan knappast vara upp till stadens politiker och tjänstemän att bedöma vilka skäl som är mest angelägna att tillgodose. Valfriheten måste gälla alla, oavsett bakgrund.

En äldreomsorgspong som följer den boende skulle garantera likabehandling av alla som söker äldreboende, oavsett var man bor i dag och var man vill bo i framtiden. Den bästa kvaliteten blir det avgörande för vem som får utföra tjänsten, inte det lägsta priset. Behoven och önskemålen kring hur omsorgen skall utformas kan också skilja sig från person till person och olika företag och utförare kan då ha olika profil på sin verksamhet. Det kan handla om en kulturell profil eller att lägga tonvikten på olika delar av omsorgen. Det skulle öka möjligheten för nya aktörer att starta boenden med olika inriktning. Ju större mångfalden blir av olika äldreboenden, desto större blir sannolikt människors vilja att aktivt söka sig till något av dem, oavsett geografisk placering.

Motionen från Jan Björklund (fp) m fl bör därför tillstyrkas.

Äldreomsorgsberedningen

Reservation anfördes av Margareta Björk (m), Heléne Jäderlund Eckardt (fp) och Ewa Samuelsson (kd) enligt följande.

Äldreomsorgsberedningen föreslår besluta följande

Stadsledningskontoret föreslår kommunfullmäktige besluta att Jan Björklunds (m fl) motion om införandet av äldreomsorgspeng bifalls

Därutöver anför

Arbetet för en ökad valfrihet i äldreomsorgen som på allvar inleddes under den förra mandat-perioden tycks nu ha avstannat fullständigt. Sakta men säkert dras snaran åt för privata alter-nativ, genom uteblivna höjningar av ersättningsnivåer och återkommunalisering av enskilda entreprenader. "Vänta och se" är svaret på snart sagt varje förslag till fortsatt förnyelse och ökad valfrihet.

Äldreomsorgsberedningens granskning av hur stadsdelarna agerat när äldre sökt ett boende i en annan stadsdel visar att äldre människors möjligheter att välja boende i dag är synnerligen begränsade. Möjligheten att välja boende i en annan stadsdel finns på pappret, men inte alltid i verkligheten. Var femte person som ansökt om ett boende i en annan stadsdel har nekats detta. Undersökningen förtydligar behovet av klarare regler för valfrihet i äldreboendet, något som skulle lösas med ett pengsystem.

Det svar som givits av äldreberedningens kansli i ett annat ärende – svar på skrivelse från Birgitta Rydell om profilboende för äldre – pekar på hur stadens sätt att organisera äldreboenden (på stadsdelsnivå) sätter käppar i hjulet för etableringen av profilboenden och en ökad valfrihet. Enskilda stadsdelsnämnder ser sällan förutsättningar att på egen hand starta ett bo-ende med specialinriktning, eftersom efterfrågan i den egna stadsdelen är begränsad. Samma problem möter de privata aktörerna, där många ser det som ett alltför riskabelt projekt att för-lita sig till befolkningsunderlaget i en enda stadsdel.

Pengsystemet erbjuder lösningar på de flesta av de problem som målas upp. Med hela staden som upptagningsområde för en rad privata och kommunala äldreboenden, ökar förutsättningarna för den enskilde att välja ett boende som passar honom eller henne. Det skulle också kraftigt förbättra förutsättningarna för de privata aktörer som i dag tvekar att starta egna boenden.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2003:11

2003:11

Motion av Jan Björklund m.fl. (fp) om införande av äldreomsorgspeng för valfrihet i boendet

I januari 2002 infördes valfrihet i hemtjänsten genom äldreomsorgspengen. I dag har mer än var fjärde person valt att anlita någon av de omkring 40 privata utförarna av hemtjänst som finns i Stockholms stad. Den höga andelen människor som valt en annan utförare än kommunen är ett tydligt tecken på att valfriheten välkomnas av många äldre.

Det är nu hög tid att gå vidare i arbetet med ökad valfrihet inom äldreomsorgen genom att införa ett pengsystem för äldreboenden. Äldre människor är olika och har olika behov och önskemål. Därför måste det finnas äldreboenden med olika profil och inriktning. Genom att införa ett pengsystem ger vi makten till de äldre och deras anhöriga genom att överlämna valet av vårdform till dem. Rätten att själv avgöra var man vill bo måste gälla även den som blivit gammal.

Vi vill att genomförandet av denna valfrihetsrevolution förbereds under 2003, för att reformen ska kunna träda i full kraft den 1 januari 2004. Pengsystemet bör bygga på ett system med certifieringar av såväl privata som kommunala boenden för äldre. Alla som håller en tillräckligt hög kvalitet godkänns som omsorgsgivare, utan att behöva genomgå en traditionell upphandlingsprocess. Omsorgstagaren ska sedan kunna välja fritt mellan de alternativ som finns runt om i staden. Uppstår efterfrågan på äldreboenden med olika inriktning, ska det kunna mötas så fort som vårdgivare certifierats. I dag begränsas valfriheten och försenas dessutom av kravet att ett privat alternativ alltid måste upphandlas av Stockholms stad.

En viktig del i utvecklingen av en äldreomsorgspeng för boendet handlar om att arbeta för att få fler privata utförare av äldreomsorg i staden. Stockholms stad måste fortsätta att aktivt upphandla platser hos privata alternativ i äldreomsorgen, och uppmuntra privata nyetableringar och

äldreomsorgen, och uppmuntra privata nyetableringar och nybyggnationer i kommunen.

Med hänvisning till ovanstående föreslås kommunfullmäktige besluta att

1. införa en äldreomsorgspeng enligt motionens anvisningar
2. uppdra åt kommunstyrelsen att fortsätta utredningen och genomförandet av valfrihet med äldreomsorgspeng i hela äldreomsorgen.

Stockholm den 17 mars 2003

Jan Björklund

Lotta Edholm

Ulf Fridebäck

Ann-Katrin Åslund

Heléne Jäderlund Eckardt